

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedüs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (osillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

A tanítónő-képző intézetek legújabb tanterve.

Motto: *Ne a tudás anyaga, hanem a szellem erélye legyen tanító nevelésünk célja.* Felméri Lajos.

Már a harmadik tanterv, nem is sok 10 év alatt. Külföldi tapasztalatok és minták után készült az első, hazai viszonyaink befolyása látszik az utolsón: ez érdeme a legújabb tantervnek. Bámulatos dolog, hogyan tudtak ily soká a régi encyclopedikus tömési rendszer mellett megmaradni. Mert a tanár lelkes buzgalma mellett is, tekintettel a jobbára vagyon gyarló előkészületre: tömés volt; mondhatni négy gymnasiális osztály tananyagát átadni három év alatt nevelés-, oktatással és módszeres feldolgozással együtt. De ha végig olvassuk a három tervet, melyek közül az első 1869-ben, második 1877-ben, a harmadik jelen tanévre szólólag jelent meg: dicséretes haladást találunk azon eléggé nem hangsúlyozható elv valósitása felé, hogy a szellem erélyének, termő képességének kifejlesztése, ítélőtehetséggel, egészséges módszertani elvekkal bíró tanítók nevelése: a cél; mert az emlékezet anyagával túlterhelt, a szellemi önállástól teljesen megfosztott tanító nem fog egy lelket sem megtermékenyíteni, hanem a leggyűlöltebb helylyé fogja változtatni az iskolát, melytől idegen marad a gyermek és a gyermek általa a szüle. Vagy szellemi gög tölti be az üres lelket vagy oly bádgyadtság lepi meg, mely untat és teher önmagának. Kivált a tanítónő képzésénél állottak be az eddigi tanrendszer szerint sajnos eredmények. A gyöngébb idegzetű nők túlterheltetve a rájuk nehezű tananyaggal még a női munkákkal való aprólékos, időemésztő foglalkozás által is annyira túlfeszíték erejüket, hogy a különben is kevesebb rendszeresítő képességgel, de több képzelemmel bíró nők kilettek forgatva önmagukból. És ekkor biztuk rájuk az iskolát. A legújabb terv e

bajon kíván segíteni és azon vezérelvekhez közelebb juttatni tanítónő nevelésünket, melyek az első és második tantervek elé bocsátva jelentek meg. E vezérelvek egyike, hogy „a tanítóképző intézeti tanításnak a népiskolai tanítás előképének kell lenni.“ Másik vezér elv: a tanítás jósága „nem egyedül a tantárgyak minőségében és tudásában, hanem főleg azoknak miként való ismertetésében rejlik.“ Minő mély igazságot fejeznek ki, és mily nehezen valósitathatók valának ez elvek az eddigi tervek szerint! Már maga azon körülmény, hogy a nélkülözhetetlenül feldolgozandó tananyag négy évre van osztva három helyett nagyot lendített a dolgon. Nem annyira azért, hogy kevés kivétellel ugyanannyi tananyag négy évre osztva, alaposabban lesz feldolgozható, de főként azért, hogy érettebb, fejlettebb korban ismétlendő a tanítónő a feldolgozott tananyagot és így alaposabb remény van arra, hogy a képző intézetben nyert alap mélyebben vettetik a növendék lelkében.

Elég azon különbségre utalnunk, hogy míg eddig három év alatt 96 vagy 93 heti órát tanultak a növendékek (a két külön terv szerént), a legújabb terv szerint négy év alatt 110 órát. Tehát 14 órával többet foglalkoznak mondhatni ugyanazon tananyaggal, és mégis mintegy 15—20 órát nyertek meg a négy év alatt, mert a tanórák maximuma az új tanterv szerint 28; az 1877-iki szerint: 33. A roppant sok időt emésztő női munka nyert 2 órát. Ha a munkatanítónő tapintatosan arra törekszik, hogy ne szaporítsa a házi feladatokat a 8 óra arányában: a növendékek nem csak 2 órát, de legalább 3 órát nyertek az eredmény kockáztatása nélkül ezimen.

Haladás az is, hogy neveléstani órák száma 15-re emelkedett 13 helyett. Ha a neveléstani tárgyak besztásában a tapasztalatok befolyása alatt helyesebb mértéket és egymásutánt találnak föl: e két óra nagy nyereség. Csak a nevelés- és oktatástani történetét szeretnők még ma is mellőzni és potolni egyes nagy ne-

velők műveivel való behatóbb foglalkozással és a nagy nevelők által képviselt elveknek házi dolgozatok alakjában leendő kikeresetetésével. De e tekintetben a nevelés tanára sokat enyhlíhet a tanterv keretén belől is azon üres formalismuson, mely sehogy sem tud helyet engedni a genetikus képzés módnak. Nem bizony sem a tanító-nevelő, sem még más intézetekben sem.

Haladásra mutat a magyar nyelv oktatásának juttatott 2 óra többlet. Csak a magyar irodalom történet rendszeres előadását nem tartjuk szerencsés gondolatnak. Igaz, hogy rövid áttekintés czim alatt szerepel; de tartunk tőle, hogy a magyar nyelvi oktatás e fokon kiválóan irodalmi oktatássá válik. Vestigia terrent (ijesztnek a nyomok). De hát mit kívánsz, kérdik. Ne birjon tájékozottsággal egy néptanító az irodalmi fejlődés iránt? Az irodalmi irányok és műfajok története előtte ismeretlen világ legyen?

Távol legyen tőlem ily gondolat! Hiszen nem egy félreeső zúgban ő a kultura, ő a magyar szellem képviselője, előharczossa. De épen ezért, ne engedjük a távolmult tarlóján kifáradni szellemét.

A jelen nemzedéket kell növelni a jelen megértésére, a jövő iránti meleg érdeklődésre. Ezért kell a néptanítónak azon demokrat irányú újabb irodalmat behatóbban ismernie, mely ismeri a népet, mely a népköltészet forrásaiból mer tett lelkesedést. Ha volna idő: a mult irodalma felette érdekes tanulmány; de a jelen évszáz irodalma oly gazdag, hogy csak az irodalmi irányok megismerése, csak a népkönyvtárak szervezésére kellő tájékozottságot szerezni is: elég. Szépen veszi ki magát a tervben az „irodalom történet rövid áttekintése“, de a valóságban átváltozik nem ismert írók neveinek, életviszonyainak emlékezésévé és a mi a, neveléstani helytelenség, bíráló jellemzésévé. Ha megzáfoltatom, örömmel mondom el: hibáztam.

Ha Felméri a természettudomány terén is kívánja jeles könyvének (Az iskolázás jelene Angolországban) következtetései közt, (lásd 260 l.) hogy „szakítsunk az encyclopedikus tanrendszerrel“: nem tudom eléggé kívánni a magyar nyelvi oktatás terén.

Különbben a természettudományi ág berendezése az 1877-iki terv valóságos galimatiasz a h o z képest teljesen tapintatos és a legjobb eredményt ígér. Hasonlót mondhatunk a menniségtan beosztására nézve. Csak azt maig sem értjük, hogy a harmadik hatványozásra és gyökvonásra, sorokra, faj súlyból a köbtartalom kiszámítására, a stereometria egy pár tételére miért terjeszkedik ki a tanterv? Afféle ellenmondás is előfordul, hogy a II. osztály mértani földrajzot tanul, mikor a terület kiszámítása a III. osztály tananyagába van fölvéve.

De megkönnyebbült lélegzettel üdvözöljük a tantervben azt, mi benne hiányzik: A háziipar kihagyását.

Paal Ferencz, a helybeli tanítóképző közbecsülésben álló igazgatója e tanítóképző intézet tiz évére visz-

szatekintő beszédében méltán kiált föl, hogy a 39 mondd harminczkilencz — három évre — beosztott tanterv kivül még kosár fonás, káka, fa stb. munka kívánása is átesap a . . . komikumba.

Mi a mit szerencsétlen nemzetgazdasági viszonyok, elhibázott politikai és pénzügyi rendszer, sok mindenféle társadalmi baj elrontottak: annak megjavítását a népiskola agyonterhelt tanítójának regeneráló hatásától várjuk. Ilyen forma remény vihette be a szakszerű képzést a népiskola körébe.

A gazdaságtan elemeinek tanítása helyén ván módjával és lehetően gyakorlati irányban kezelve.

Négy évre osztásnál egy sajátságos tévedés kandikál ki az ügyesen kidolgozott átmeneti kifejezések alól: az t. i. hogy a tananyag négy évre osztott, a feldolgozásra több idő juttatott; de az egymás után most is az encyclopedikus tanmenetet követi. Most is túlsúlyban van: egy bizonyos tananyag fokozatos, rendszeres átadása. De hát nem így van-e jól, kérde tan valaki. Nem épen. Mert ha 2 órával több időt fordítok nevelés- és oktatásra: azzal még nem dolgoztattam fel az egyes tudományok vagy jobban mondva ismeretek elsajátított mennyiségét népiskolai tanítás céljára.

Az utolsó évet még inkább ismétlő; de a módszeres feldolgozás keretében végrehajtott ismétlő tanulmányon kellene elfoglalni. Maga a lélek-, nevelés-, oktatás is négy részre van beosztva, mintha csak adagokat kellett volna összevegyitve négy részre osztani. A módszeres eljárásnak az egyes tudomány ágaknál véghezvitt tanmenetet kellene követnie: a nevelés foglalkozik az egész emberrel, bonyolultabb pszichikus mozzanatokkal; ennek kellene az utolsó év tananyagát képeznie a kiváló nevelők által föllállított elvek ismertetésével kapcsolatban. Hogyan foglalkozzék a gyakorlati tanítás közben még lélektani észleleteket soha sem tett tanítónő növendék, a lelki élet rejtélyeivel számot vető nevelés beható tanulmányozásával? Lehet, hogy e nézetem nem talál viszhangra szélesebb körben, de a czáfolatból óhajtanék oktatást szerezni.

Érdemes volna u tanterv részleteibe is behatolni, de ez farsztóbb munka volna. A jelen tanterv a helyes alkalmazás mellett határozottan eredményes foglenni.

Nem fojthatunk el egy kérdést. Ha szükségét látta a kormány a tanítónőkészítő intézetekre nézve a négy éves tanfolyamot berendezni; miért nem tette ugyanezt a tanítóképző intézetekre nézve is? A ki a fentebbi fejtegetésnek csak bármi kis részben igazat ad, annak bizonyára e sorok írójával egyetemben kell kívánnia, hogy bár mielőbb négy éves tanfolyam nyitattatnék meg új tantervvel a növendék tanítóknak is!

Hegedűs István.

Gyakorlati tanítás.

a csillagászati földrajz köréből.

Tárgy: Földünk alakja.

Osztály: II. felső népiskola.

A) Előleges eljárások a tárgy felosztását illetőleg:

I. A földgömb (globus) bemutatása.

1. Mi a gömb?

II. A földgömb készítése módja.

1. Hogy készítik a földgömböt és miért?

III. A földgömb alakjának bebizonyítására felhozható elméleti és gyakorlati adatok betanítása, szemléltetésül részint rajzokat, részint a globust használván.

B) Magát a tanítást illető eljárások.

Azon érveket, melyek a föld gömbszerűségét bizonyítják, 3 csoportban osztom fel: I. A láthatár, II. Az utaztatás- és III. az égitestek viszonyulása csoportjába tartozó érvek, mely 3 főpontot a tulajdonképi tanításközben a részletes kifejtés és megértetés után a táblára leírok.

C) Tanítás.

Ti már bizonyosan sokszor hallottatok s olvastatok arról, hogy a mi földünk egy roppant nagy gömbalakú test. Mértani ismeretek alapján a gömb meghatározására. Ilyennek képzelhetitek azt a világtestet is, melynek neve: föld. Sok utánnajárából eredt tapasztalat végre meggyőzte a tudósokat erről s igyekeztek is aztán egy olyan eszközt előállítani, mely a földnek gömbalakuságát leghivebben szemünk elé állítja. E készüléknek neve: földgömb (globus). Röviden elbeszéllem, hogy miből és hogyan készült az itt előttünk álló földgömb. Vastag és jó kemény kártyapapírból (pappendeckel) olyan szeleteket vágnak, mint a sárga dinnye egy-egy cikke s pedig annyit, mennyi egy gömböt alkotasson; ezeket ismét jó erős enyvvvel összeragasztják s az így elkészült papírgömböt gipszszel bevonják, beöntik, hogy a felülete sima, egyenletes legyen; erre most azon vékony papír szeleteket, melyekre a földgömb vizei, tengerei és szárazulata le vannak rajzolva, oly formán, mint a hogy a kártya papírnál említém, ragasztjuk. Az így elkészített gömbön most egy vastag sodronyt, (drot) szurnak keresztül, melynek egyik végét egy állványhoz erősítik s készen van a gömb. (A gömb készítése módját, habár kezdetlegesen is, szükségesnek találtam megemlíteni, már abból a szempontból is, nehogy a gyermekek tudvágyának ki nem elégítése a tulajdonképi tanítás menete alatt a figyelmet elszorttá tegye; de másfelől tapasztaltam a megelőző években, hogy pld. a a telluriumot szintugy félve érintették — valami fegyvernemnek tekintették már összetettebb szerkezeténél fogva is).

Kérdések az eddig elbeszéltekből: Hogy készítették a földgömböt?

Miért készítették a földgömböt?

Az előbb említém, hogy utánnajárá, tapasztalat végre meggyőzték a tudósokat, hogy földünk csakugyan egy ilyen kerek gömb — lássuk meg röviden, hogy valóban ugy van-e, mint ők állítják. Figyeljete.

Ezer évvel ezelőtt a földet egy kör alakú lapnak, korongnak tartották. Emlékezhettek erre, a midőn bemutatam Homeros nézetét a világról. De hogy a föld csakugyan gömb és nem olyan alakú, mint a milyennek régen állították, kitűnik abból, hogy

1. ha egy sík tere állunk s magunk körül egy kis körforgást teszünk, azt vesszük észre, hogy a földnek azon darabja, melyet beláttunk egy kör alak. A meddig csak elláttunk a négy világ-táj felé ugy tapasztaltuk. mintha az ég a földet érintené, az ég a földre reáhajolna, ez a láthatár, szemünk ennél tovább nem láthat. Tehát a láthatár kör alakú. Ha a föld lapos volna s hozzá még a levegő átlátszóbb lenne, akkor nem körlap, hanem egy végtelen sík lenne. Csak gömbalakú test felülete lehet köralakú.

2. Ha ezen láthatárunkon egy toronyból vagy hegyről néznénk szét, akkor láthatárunk is nagyobbodnék, pedig szemünk látási ereje ugyanaz, a levegő átlátszósága szintén. Ez nem mutat egyebet mint a földfelület görbültségét.

3. De hogy tovább is a láthatárnál maradjak s mint előbb is mondtam, minél magasabban emelkedünk fel, a láthatár annál nagyobb, tegyük még, habár képzeletben, egy kísérletet. Ha pld. léghajón felmennénk, vagy szárnyakkal fölrepülhetnénk, minél magasabban mennénk földünk felülete mindinkább kisebbednék, de egyszersmind annál inkább szembetűnne annak gömbalakusága.

Kérdések a láthatár köréből levont érvekre:

Ha egy sík teren körülforgunk, milyenek találjuk a látott földfelületet? mi a látkör s mi a láthatár?

Ha magasabb tárgyból pld. toronyból, hegyről tekintünk szét, milyen lesz láthatárunk? Hogy tűnik fel nekünk a földfelülete ha léghajóval szárnyakkal emelkedünk feljebb? A kapott feleletek után a „láthatár“ szót mint sarkfogalmat a táblára írom.

De nem csak ezekkel mutatom én be néktek a föld gömbölyűségét, olyanokkal is, melyeket ti magatok is tapasztalhattatok, pld.

4. ha egy nagy síkságon, teszem az alföldön utaznánk, mint szokás mondani torony irányában: a toronynak legelőször csak gombját, keresztjét láthatnók csak; de mindinkább közeledve a toronyhoz mind nagyobb részét vennők ki, felismernők rajta az órát, majd a harang ablakokat, a templomot s így közelebb-közelebb menve a házakat is. Mit gondoltok, miért nem láthatuk már előre is az egész tornyot, templomot és falut? (Mert a föld gömbölyűségének egy jókora darabja elfüdté szemünk elől). Mindez nem történik, ha a föld gömbölyű nem volna.

5. Ugyanezt bizonyítjuk be megfordítva is a város vagy falutól történhető eltávozásunk alkalmával.

Előbb a kisebb épületek azután a templom s végre a toronyoknak egyes részei tűnnek el fokenként. De

6. igen jól lehet bizonyítani a föld gömbölyüségét a nyílt tenyeren való utazás alkalmával. Mert a szembe menő hajók szietén csak fokenként tűnnek fel egymásnak. Előbb csak az árbocz kosárban ülő őr, ki a hajón a legmagasabb helyzetben van, pillantja meg a közeledő hajó árboczát, majd a vitorláját, s mikor az őr az egész hajót meglátja, akkor a fedélzeten levő utasok csak az árboczot vagy a vitorlákat látják, s mikor az őr az egész hajót szemügyre veheti, az utasok csak akkor látják a fedélzetet.

Könnyen kitalálhatjátok e tünemény okát!

7. Igy lehetne bebizonyítani egy folytonos déli irányban tett utazásunk alkalmával is a föld gömbszerűségét. Mert ugyanis estve minél inkább haladunk délre, annál több és újabb csillagok tűnnek fel az egen, míg északon mind inkább eltűnnek azok a csillagok, melyeket előbb látánk. Vajon miért?

8. Ha két ember pld. Pesten pontosan járó óráit jól összeigazítja, úgy hogy azok épen egyformán járjanak s egyik elindul nyugatra pld. Párisba, a másik meg keletre Szepasztopolba, annak ki keletre ment egy egész órával hamarabb jön fel a nap, mint annak, ki nyugatra távozott. Ha ismét visszajönnek Pestre anélkül hogy óráikat kiigazítanák, óráik egymással s velök a napkelte pontosan összevág. Ha a földfelülete sík volna, a napnak ugyanazon pillanatban kellene felkelni és lenyugodni. Az utasok ez észlelete csak abban az esetben állhat, ha a föld kelet és nyugati irányban görbült.

9. De talán semmi sem bizonyítja be jobban a föld gömbölyüségét mint a föld körüljárása, hajózása. Elindulnak ugyanis nyugat felé s mindig ugyanazon egy irányban haladva, egyszer csak kelet felől térnek haza, vagy kiindulási pontjaikra. Nevezetesebb utazók neveinek felemlítése.

A 4., 5., 6., 7., 8., 9. pontok kikérdezése után a második csoportot, melynek alap gondolata az utazás v. utaztatás, táblára teszem. Kérdések a következők lennének: Mit tapasztalsz, ha sík földön, teszem B. falu felé mennél? A tengeren hogy tűnnek fel a hajók egymásnak? Északról délre utaztunkban mit tapasztaland a csillagokon? stb. Mit bizonyítanak ezek?

10. Bizonyosan láttatok már holdfogyatkozást, ez úgy keletkezik, hogy a föld árnyéka a holdra esik s a hold megvilágított részének mind több-több térfogatát sötéti el, ha jól megfigyeltétek, tapasztalhattátok, hogy a föld árnyéka a holdon előbb egy karaj, később egy egész kerek lap lett. Csak gömbölyü testnek lehet kerek lap az árnyéka, megpróbálhatjátok ezt egy lapdával, almával stb.

11. A csillagászok messzelátóikkal az ég többi bolygóit is gömbölyűeknek találták.

E két utolsó pont kikérdezése után ezek alap gondolatait, a harmadikat, mit körülbelől így fejezhetnénk ki: az égitestek viszonya egymáshoz, szintén a táblára

írom. S most e 3 alapgondolat szerint még egyszer elefeleltetem az eltanultakat s végül a földrajzi füzetkébe bevezettem.

Ily eljárás után nem leend szüksége a gyermeknek könyvből bemagolnia azt, minek megértése különben több időt venne igénybe, így igazán a tanító tanításából tanul, mi nem csak ideig-óráig marad meg a gyermek fejében, hanem örök időre vérévé válik.

Végh Mátyás.

A m. kir. állami ellemi tanítónőképezdék tantérve.

M e n n y i s é g t a n .

a) Számtan.

I. osztály. Hetenkint 2 órán.

1. A tizesrendszer.
2. A négy alpművelet: a) egész számokkal, b) közöséses és tizedes törttekkel.
3. A közöséses törtteknek átváltoztatása tizedesekké.
4. A számok oszthatósága,
5. A legnagyobb közös-osztó és
6. A legkisebb közös-többes kikeresése.
7. A négy alpműveletet illétő számtani igazságok.

II. osztály. Hetenkint 2 órán.

1. Ismétlése a négy alpműveletet illétő számtani igazságoknak.
2. Arányok és aránylatok. Hármás feladatok: a) egyszerűek, b) összetettek.
4. Egyszerű kamatszámítás.
5. Százalékszámítás: a) az adás-vevesnél a nyereség vagy veszteség százalék szerinti kiszámítása; b) rabatt; c) brutto, tara, netto; d) disconto; e) agio; f) biztosítási díj.

III. osztály. Hetenkint 2 órán.

A) Közöséses számtan.

1. Határidő- és középperczent-számítás.
2. Társasági számítás: a) egyszerű, b) összetett.
3. Vegyítés-számítás.

B) Algebra.

1. Ellentett mennyiségek.
2. A négy alpművelet: a) egész-, b) törtszámokkal
3. Hatványozás
4. Gyökfejtés } közöséses számjegyekkel.

IV. osztály. Hetenkint 2 órán.

1. Ismétlése az eddig tanultaknak.
2. Második hatványra emelés és második gyökfejtés
3. Harmadik hatványra emelés és harmadik gyökfejtés.
4. Egyenletek: a) egy, b) két ismeretlennel.
5. Progressiók: a) arithmetikai, b) geometrikai.
6. Kamatos-kamatok számítása

b) Mértan.

II. osztály. Hetenkint 1 órán.

1. A test, lap, vonal és pont fogalma.
2. Két vonalnak egymás iránti helyzete. Vonalak mé-

rése.

3. A szögek keletkezése, nemei és nagyságának meghatározása.

4. A háromszögű idomok szerkesztése s kiválóbb tulajdonaik ismertetése.

5. A négy- és sokszögű idomok.

6. A kör.

III. osztály. Hetenkint 1 órán.

1. A quadrat területének kiszámítása, valamint a területből az oldal hosszúságáé.

2. A derékszögű párhuzány területének kiszámítása.

3. A háromszögek területének kiszámítása.

4. A Pythagoras-féle tantétel kifejtése és alkalmazása.

5. A szabálytalan négyszögű és szabályos sokszögű idomok területének kiszámítása.

6. A kör területének kiszámítása.

IV. osztály. Hetenkint 1 órán.

1. Az eddig tanultak ismételése után a testek nagyságának, valamint az űr köbtartalmának kiszámítása.

2. A szabályos testek közül felveendők a) a kocka, b) az oszlopok és henger, c) pyramis, d) kup, e) a gömb.

3. A fák törzse, a kád, dézsa, hordó s más hasonló alaku testek és űrfogatók köbtartalmának kiszámítása.

4. A testek viszonylagos súlyából azok köbtartalmának kiszámítása, valamint a köbtartalomból az általános súlynak meghatározása.

Történelmi tárgyak.

a) Földrajz.

I. osztály. Hetenként 2 órán.

Magyarország mind természeti, mint polgári földrajzának részletes megismertetése, a mennyire az idő rövidsége megengedi, az összehasonlító és utaztató módszert használva, térképek rajzolásával egybekötve.

Európának természeti és polgári földrajzának rövidebb ismertetése a fennemlített módszer alkalmazásával. Egyes földrajzi fogalmak ismertetése.

II. osztály. Hetenkint 2 órán.

Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália természeti és polgári földrajza az összehasonlító és utaztató módszert alkalmazva, melynél az előbb tanultaknak ismételése összekapcsolatik. Térkép-rajzolás.

Mértani és természeti földrajz. Az eddig ebből szerzett fogalmak összevonása és kibővítése.

b) Történelem és alkotmánytan.

III. osztály. Hetenkint 3 órán.

Magyarok története, különös tekintettel a műveltség és alkotmány fejlődésére.

IV. osztály. Hetenkint 3 órán.

Világtörténelem. A világtörténetben szereplő kitünőbb népek és nevezetesebb korszakok megismertetése, különös tekintettel a műveltség fejlődésére.

IV. osztály. Hetenkint 1 órán

A magyar alkotmány története és annak mai rendszere. Törvényhozó hatalom s ennek tényezői. Végrehajtó

hatalom és annak műszerei. Az igazságszolgáltatás. Honpolgári közjogok és köteleességek megismertetése.

Természettudományi tárgyak.

1. Természetrajz.

I. osztály. Hetenkint 2 órán.

Ember- és állattan.

1. Embertan. Az emberi test szervezete és a főbb életfunkciók; különösen a táplálkozás, légzés, vérkeringés, érzés, mozgás folyamata és törvényei, egybekötve az egészségtannal.

2. Állattan. Az emlősök, madarak, hüllők osztályából oly állatok tárgyalandók, melyek által minden rend képviselve legyen. A többiek röviden ismertetendők.

II. osztály. Hetenkint 2 órán.

Állat- és növénytan.

A fent jelzett módon a halak, a gerincztelen állatok közül a rovarok, puhányok, héjanczok, a férgek és sugárállatok tanítandók, A rendszer felfogatása.

Növénytani előismeretek, a növények meghatározására vezérléssel.

III. osztály. Hetenkint 2 órán.

a) Ásvány- és vegytani előismeretek.

1. A közéletben előforduló anyagokból (ugymint levegő, víz, só, mészkő, kőszén stb.) kiindulva az elemek és ezek fontosabb vegyeinek ismertetése és ezek ismeretén alapuló alkalmazása.

2. Ezzel kapcsolatban a nevezetesebb ásványok és kőzetek, valamint a földalakulásnak rövid ismertetése.

b) Növénytan.

A növények meghatározásának tovább gyakorlása.

A növényélet an alapvonalai.

2. Természet és vegytan.

III. osztály. Hetenként 2 órán.

1. A természettani alapfogalmak megismertetése.

2. A vonzási jelenségek közül a szilárd, cseppfolyós és légnemű testek természettanának főbb tételei.

3. A rezgési jelenségek közül a hőnek és fénynek természetani ismertetése.

4. Az áramlási jelenségek közül a delej és villany ismertetése.

5. A physica-geographia és meteorologia ide vágó sarkalatos tételei.

IV. osztály. Hetenként 2 órán.

A szerves vegyületek közül a növényrost, keményítő, cukor; az erjedési jelenség s ennek nyomán a kenyersütés, bor, sör, alkohol előállításának ismertetése; továbbá: ecet, szappan; állati és növényi zsirok, s végül a táplálkozás folyamata s azzal kapcsolatosan az albumintartalmu vagy is protein anyagok ismertetése.

3. Gazdaságtan.

IV. osztály. Hetenként 2 órán.

A talaj részletesebb megismertetése, annak javíthatása és felhasználtatása. Különböző gabnanemek megismer-

tetése, egyszersmind a hüvelyes növények kezelése. A legelők, rétek mivélése, szénakészítés stb. A legközsége-
sebb és leghasznosabb háziállatok megismertetése. A rova-
rok közül a méhek- és azok ápolásáról; eperfatenyésztés
és terjesztés. A különféle kertek beosztása és czélszerű ke-
zeléséről. A melegágyak készítése és veteményezése, a plán-
ták elültetése. A különféle gyökönvények megismertetése,
különösen a melyek házi szükségletre tenyésztetnek. A gyógy-
növények megismertetése. Különféle cserjék elültetése. A
fák ápolása és szemzése gyakorlatilag kezelve. A szőlőülte-
tés, ápolás, szőlőszedés, fehér és vörös bor készítése.

A háztartás főbb tényezői, u. m. a rend, takarókos-
ság és folytonos munkásság. A ház berendezésénél különö-
sen mit kell szem előtt tartani. A gépek használata a há-
zimunkálatoknál. A kenyérfőzés módja. A szappanfőzés,
a szelid és vad állatoktól nyert hufelék kezelése és elké-
szítésének a módja. A szárnyas állatok tojásainak haszna
és annak gondozása. Hüvelyes vetemények, spárga, saláta
és répafélék készítése. A gyümölcsfélék közül melyiket mi
módon lehet felhasználni. A tej használata a háztartásban.
A meleg italokról, u. m. thea, kávé, csokoládé stb. A zsir-
félék, különösen a sertés-zsir olvasztásáról, nemkülönben a
vajnak czélszerű kezeléséről és az ecetkészítéséről.

Művészeti tárgyak.

a) Ének és zene.

I. osztály. Hetenként 4 órán.

A vonalrendszer ismertetése és begyakorlása zongorán
és éneken. Az alaphangoknak más hangnembe való átté-
tele. Írásbeli feladatok.

II. osztály. Hetenként 4 órán.

Az első osztályban tanultaknak ismétlése, a zene el-
mélete; a technika fejlesztésére a kemény hanglétrák s
könnyebb zeneművek, pl. fugák stb. szolgálnak. A lágy
hanglétrák s nehezebb zenedarabok két s négy kézre. Az
énektanítás módszertana.

III. osztály. Hetenként 4 órán.

A tanultaknak ismétlése. Ének két, három s négy
szólamu hangokra. Gyakorlati tanítás. Zene-elmélet, össz-
hangzat- s számjelzéstáblából a hármás s négyes összhang-
zatokat bezárólag.

IV. osztály. Hetenként 2 órán.

A hangnemekben való hangközöknek feltalálása hal-
lás után. Összhangzat- és számjelzéstán. Négyes összhang-
zatok és azoknak modulációi. Zongorán: művészi nehezebb
zenedarabok két és négy kézre írva, pl. Canon, Fughetta,
Fuga; Sonáta stb.

a) Rajzolás.

I. osztály. Hetenként 2 órán.

A népiskola I. II. osztályai számára kiszabott rajzo-
lási tantárgynak (ponthálózatba való rajzolás) módszeres
feldolgozása, tollrajzban és a könnyebben kezelhető festékek
alkalmazásával.

II. osztály. Hetenként 1 órán.

A népiskola III. IV. osztályai számára kiszabott raj-
zolás tantárgynak módszeres feldolgozása. A szabadkézi

rajzból a különféle vonalak és szögek előállítása és osztása;
három-, négy- és sokszögek rajzolása. Részarányos mértani
rajzi alakok és diszitmények részint szabadkézzel, részint
vonalzó és körző segítségével való rajzolása a táblára való
előrajzolás után s ezek egyrésze tollal, más része festé-
kekkel.

III. osztály. Hetenként 2 órán.

A népiskola V. VI. osztályai számára szükséges raj-
zolás tantárgynak módszeres feldolgozása. Különféle diszit-
mények módszeres rajzoltatása táblai előrajzolás után és
ezek színezése.

IV. osztály. Hetenként 2 órán.

Fokozatosan nehezebb diszitmények rajzolása és fes-
tése, tekintettel a női kézimunkákra.

c) Szépirás.

I. osztály. Hetenként 1 órán.

Ütényírás: A magyar és német folyóírás módszeresen
tanítva.

II. osztály. Hetenként 1 órán.

A diszírás közönségesebb nemei.

Női kézimunkák.

I. osztály. Hetenként 2 órán.

Mindennemű kötés, horgolás, hálózás, csomózás. ke-
retmunka, reutlingeni czikkek előállítása, ruhajegyzés.

II. osztály. Hetenként 2 órán.

Mindennemű hurkolás, fehérhimzés, beszövény, foltozás,
tüllszövet és hálózás kivarrása.

III. osztály. Hetenként 2 órán.

Felsőruhák szabása, varrása, diszítések himzőgépen,
zsinorozás. Kesztyűszabás és varrás, kötés gépen.

IV. osztály. Hetenként 2 órán.

Mindennemű munkák elmélete s alkalmazása; kész-
tárgyak előállítására, mérés, számítás s rajzolás segítségével.
Ezek mellett a házi ipar egy vagy több ága gyakor-
landó a körülményekhez képest.

Testgyakorlás.

I., II., III. és IV. osztályban hetenként 1—1 óra.

Az első országos tanító-testületi közgyűlés.

(Folytatás.)

VI. nap aug. 18-án.

A napirend tárgyalása előtt a IV. sz. a. közölt s
az „Eötvös-alap“ ügyében hozott határozat 2-ik pontja
értelmében kiküldött bizottság tagjaiul megválasztottak:
Plachy Bertalon, Gyertyánffy István, Sente József,
Adorján Miklós és Páthy Károly.

Napirendre kitűzetett az iskolai fegyelem kérdése.
Bárány Ignác előadó, a fegyelem fogalmának fejte-
getése után, felemlíti, hogy ideális és a gyakorlati élet-

ben ki nem vihető határozatot elfogadásra nem ajánl. Ép azért e szakbizottság az érzeki jutalmakat és büntetéseket az iskolából kizárni nem kívánja. Tüzetesen szól az iskolából való kizárásról. A javithatlan gyermekek számára külön javító intézetek felállítását óhajtja. Samu József az iskolai fegyelem kérdésének fontosságát vázolja, kívánja, hogy a fegyelmezésnél első sorban a gyermek egyéniségére legyünk tekintettel. Tóth József a fegyelmezés leglényegesebb feltételének tartja, hogy a büntetéssel mindig a kellő szeretet párosuljon felemlíti továbbá, hogy ha a tanító nem tud kellően fegyelmezni, keresse a hibát első sorban önmagában. Petrovác J. a fegyelem feladatának első sorban az akarat nemesítését tartja, mit szerinte főleg a vallás erkölcsös neveléssel érhetünk el. Fonyó Pál szintén ily értelemben emel szót. Kiss Áron a kizárás ellen szól, továbbá a fegyelmezésnél azt kívánja, hogy lassanként oda irányozzuk a gyermek lelkét, hogy saját belátása és elvei s ne csak a más parancsa után. Az iskolai törvényeket a szokás útján kívánja a gyermekekkel megismertetni. A részletes tárgyalásnál hozzászóltak: Kerner Péter, Plachy Bertalan, Vizer, Reberic, Tóth József, kinek indítványa a fegyelem meghonosítása című fejezet 3-ik pontjához betoldatott, hogy a tanító a fegyelmezésnél a vallás erkölcsi nevelést különös figyelmére méltassa. A többiben a szakosztály javaslata néhány lényegtelen és stylaris módosítás után a közgyűlés által elfogadtatott. (Lásd határozatok IX. szám).

Ugyane gyűlésen tárgyalatott a VII-ik szakosztálynak a népnevelési egyesületek tárgyában beadott határozati javaslata, mely ügy általánosságban mint részleteiben minden módosítás nélkül elfogadtatott. (Lásd határozatok X-ik szám).

Ezután a történelem és alkotmánytan tanításának módszere tárgyalatott. Előadó Zádor Gyula indokolja a szakosztály javaslatát, nevezetesen, hogy miért kell a történelem tanítását a népiskola alsó osztályaiban a beszéd és értelem gyakorlatok alapján már megkezdeni, s hogy miként kell azt a felsőbb osztályokban az olvasókönyvek alapján kezelni.

Lenhard Károly azon pótlás felvételét indítványozza, hogy a történelem tanítás első fokán a népmesék és mondákra is tekintettel legyünk.

Plachy Bertalan pedig indítványozza, hogy a magas kormány kéressék fel a történelem tanítása módszerét tárgyaló s a paedagogia mai színvonalán álló vezérkönyv kiadására, mely az ország különböző nyelveire lefordítandó lenne.

Samu József azt kívánja, hogy e tárgy tanításánál a leány gyermekekre különös tekintettel legyünk s ezért indítványozza, hogy a leány-növendékek használatára készített olvasó-könyvekben oly női alakokra emelendők ki, a kik mint jeles honleányok a jótékonyág terén kiváló érdemeket szereztek.

A közgyűlés a szakosztály által ajánlott javaslatot egész terjedelmében, a fennemlített három indítvány-nyal együtt elfogadta. (Lásd határozatok XI. szám.)

VI-ik nap. aug. 19.

A napirend tárgyalása előtt a közgyűlés Molnár Aladár elhunytá felett jegyzőkönyvileg legmélyebb fájdalomt fejezi ki, s elhatározta, hogy ravatalára koszorút küld. A napirend tárgya. „Az országos tanító-testületi képviselői közgyűlés szervezete.“ Előadó Lakics Vendel felemlíti, hogy a javaslatnak alapul szolgált az e tárgyban kiadott ministeri rendelet és a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságának munkálata. Fejtegeti, hogy mi volt a tanító-egyesület szövetségének célja s ezt különösen azért említi fel, mert az országos tanító-gyűlés a tervezett szövetséget akarná pótolni. Beismeri, hogy a szakosztályi javaslatnak hiányai is vannak, s ezek közül kiemeli, hogy a tanügy politikai kérdések tárgyalása mellőztetett; ez azonban a jelzett ministeri rendelet következtében történt.

A javaslat általánosságban elfogadtatván a részletes tárgyalásnál Fonyó Pál annak határozott kitételét kéri, hogy a királyi tanfelügyelőkn kívül a felekezeti tanhatóságok is meghívott tagjal legyenek az országos tanítógyűlésnek. A közgyűlés azonban többek hozzászólása után ezt mellőzve a szakosztály szövegezését fogadta el. Hosszabb vitára adott alkalmat azon kérdés, hogy mely egyesületek és minő számarányban képviseltethetik magukat az országos gyűlésen. A javaslat szerint 30 rendes tagnál kevesebbel bíró egyesületek nem küldhetnek képviselőt 30—100 egyet s minden további 100 tag után egyet-egyet. Váradi Károly költségkímélés szempontjából ajánlja, hogy 50-től 150-ig egy s minden további 150 tag után ismét egy-egy képviselőt küldhessenek. Réthy L. Berecz Gy. Plachy, Nyujtó Pzl, Rebericz szólottak még e kérdéshez pro et contra.

E vita folyamán Somlyai József indítványozza, hogy e minimum csak az ez után alakulandó tanító-egyesületekre nézve legyen irányadó, mit a közgyűlés Tóth József indítványára azon hozzáadással tesz magáévá, hogy a multa nézve csak azon egyesületekre ne vonatkozzék e megszorítás, a melyeknek a kormány által már régebben jóváhagyott alapszabályai vannak. A tagok számarányára nézve pedig a szakosztály javaslatát emelte a közgyűlés határozattá.

Élénk vitát idézett még elő azon kérdés, hogy egyesületi képviselőül ki választható. A javaslat szerint az egyesület minden rendes tagja választható, Reberics Imre csak ellemi felső nép- és polgári iskolai tanítót kíván választhatónak declamáltatni, mit a közgyűlés azon hozzáadással fogadott el, hogy csakis a tanító-testület rendes tagjai köréből választható a képviselő.

A többiben 1 pont kihagyásával a szakosztályi javaslat csekély módosításoknl elfogadtatott. (Lásd határozatok XII. sz.)

Ezzel a jelen gyűlésre kitűzött 12 tétel letárgyalatván, a második országos tanító-gyűlés előkészítő bizottságába a következő 14 tanító-egyesület választatott meg: 1. a budapesti, 2. bács-bodrogi, 3. egervidéki r. k., 4. alsó-szabolcs-hajdu kerületi ref., 5. zolyom-turóczi, 6. háromszékmegyei, 7. pestmegyei, 8. szilágymegyei, 9. országos izraelita, 10. délmagyarországi, 11. mosonmegyei, 12. soproni ág, 13. abauj-tornamegyei és 14. a pécsi tanító-egyesület.

E választás után Békey Imre elnök zárbeszédében rövid visszapillantást vet a gyűlés lefolyására, mely után Gáspár János a közgyűlés nevében a tisztikarnak köszönetet nyilvánítt. Közli R. I.

IRODALOM.

Az országos magyar iparművészeti muzeumtól egy figyelemreméltó felszólítást kaptunk Budapesten rendezendő könyvkiállítás érdekében, melyből közöljük a következőket:

A kiállítás alkatrészeit képezendik:

1. A nyomtatást megelőző korból, a magyar nyelven írt és a legjelentékenyebb hazai vonatkozású latin kéziratok valamint egyéb, hazánkban létező oly codexek, melyek kiállításuk fényénél és mintaszerű díszítésüknél fogva figyelmet érdemelnek. Itt fognak helyet találni a Corvin-könyvtár maradványai, melyeket úgy a hazai mint a külföldi könyvtárakból lehetőleg nagy számmal összegyűjteni igyekezünk, és a melyeket míg a nagy közönség hazafüni kegyelettel fog szemlélni, a miniatur-festészet művelői és a kaligraphusok, kiknek napjainkban diszoklevelek, feliratok stb. előállítására bő foglalkozást nyújt, haszonnal tanulmányozhatnak.

2. A magyarországi nyomdászat fejlődését feltüntető könyvkiállítás, mely a Magyarországon (bármely nyelven) nyomtatott műveket 1711-ig lehetőleg teljesen, azontúl napjainkig az egyes nyomdáknak jellemző vagy diszes kiállítás által feltűnő termékeit fogja magában foglalni.

2. A magyarországi könyvkötészet régibb diszes példányai mellett az ez idő szerint működő hazai könyvkötők munkáinak kiállítása.

4. Egyes magángyűjtők kiállításai és általában oly nyomdászati érdekességek, melyek a kiállítás céljait előmozdithatják.

A kiállítás történeti részének rendezésére bizottság alakult, mely alólirtakon kívül Dr. Ballagi Aladár, Csontos János, Dr. Fraknói Vilmos, Dr. Hegedüs Candid Lajos, Mayláth Béla, Dr. Pulszky Károly, Szilágyi Sándor és id. Szinnyi József urakból áll. A bizottság fenntartja magának további, különösen kultággal való kiegészítését.

A kiállítás a Műcsarnoknak az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat által átengedett tág és diszes helyiségeiben jövő 1882-ik évi január hó 15-én fog a nagy közönség számára megnyitvatni.

Felkérjük mindazok közreműködését, kik ezen kiállítást részvételük által gazdagíthatják; névszerint

a) a hazai könyvtárak őreit és a magángyűjtőket, hogy folyó évi octóber hó végéig egyelőre az 1711 előtt bármely nyelven kiadott magyarországi nyomtatványaik be-tűrendes jegyzékét, valamint a kiállításra szánt diszkötések és codexek leírását beküldeni sziveskedjenek;

b) a hazai nyomdákat és könyvkötőket, hivatkozva az ez irányban hozzájuk intézett előleges felhívásra, hogy a kiállítatni kívánt munkák számát, a mennyiben még eddig meg nem történt volna, ugyanazon határideig jelentsék be.

A kiállítandó tárgyak tényleges beküldésének határidejét a jelentkezőkkel utólag fogjuk közölni, valamint időközben is a kívánandó részletesebb felvilágosításokkal készségesen szolgálunk.

A kiállításra vonatkozó mindennemű közléseket „Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Budapesten (sugarút, műcsarnok)” czimézésel kérjük ellátni.

Kelt Budapesten, 1881 szeptember hó 30-án.

Pulszky Ferencz, mint a könyvtárak és muzeumok országos felügyelője. Ráth György, mint az Országos Iparművészeti Múzeum ideigl. vezetője és felügyelője. Dr. Fejérpataky László, mint a kiállítási bizottság jegyzője.

Nemzeti könyvtár. Új folyam. Alig fejezte be Aigner Lajos buzgó kiadónk 20 kötetre terjedő nagyjelentőségű vállalata első folyamát, már is megindította annak újabb folyamát. Az eddig megjelent 6 füzetben megindulnak Vajda János a jeles költő összes művei, Beöthy László a kiváló humorista összes művei, Gaál József a kitűnő beszélyíró összes művei, Vahot Imre rendkívül érdekes emlékiratai. Ezeket követik majd Balogh Zoltán költői művei, Sárosy Gyula drámai, Kazinczy Ferencz vegyes prózái, Csokonai összes művei sat. Szóval csupa oly művek, melyek részben először jelenvén meg összegyűjtve, a pártolást a legnagyobb mértékben megérdemlik. A kiállítás valóhan diszes, az ár igen jutányos. A legmelegebben ajánljuk casinói iskolai s önképzőköri könyvtáraknak, valamint mindazoknak, kik lassan szép és értékes könyvtárt beszerezni óhajtanak. Ára füzetenként 30 kr, előfűzetés 12 füzetre bérmentes küldéssel 3 frt 60 kr. Az imént befejezett első folyam a következő, egyenkint is megszereshető műveket foglalja magában: Kazinczy Ferencz összes költeményei 2 kötet 2 frt 40 kr; Pályám emlékezete 1 frt 50 kr.; Erdélyi levelek 1 frt 80 kr.; MikesKelemen törökországi levelei 1 frt 80 kr.; Mulatságos napok 1 frt 20 kr.; Vitkovics Mihály összes művei 3 kötet 2 frt 80 kr.; Katona József összes művei 3 kötet 4 frt 20 kr.; Sárosy Gyula összes költeményei 2 kötet 2 frt 80 kr.; Kármán József művei 2 frt 60 kr.; Csokonai Mihály összes műveihez bevezető kötet (életrajz) 1 frt 60 kr; Dayka Gábor költeményei 1 frt.; Dugonics András Bátori Máriaája 1 frt 40 kr.; Zrínyi Miklós Szigeti veszedelme 1 frt 20 kr.; bekötve kötetenkint 60 krral több. Ismételve ajánljuk e szép vállalatot közönségünk pártfogásába.

Beküldetett. Nagyon czélarányosan szerkesztett „mulasztási és előmeneteli napló“-t küldtek be hozzánk. Szerzője Belicza József, fővárosi tanító.

Melléklet a „Család és Iskola“ 16-ik számához.

Az általa sze-kesztett „Mulasztási és előmeneteli napló statisztikai táblázattal“ megbírálvá lett: 1) a „Budapesti tanítóegylet“ által, mely a napló használatát paedagogiai szempontból szükségesnek tartja; 2) a fővárosi II. kerületi tanítói kör által, mely a napló használatát mellőzhetlennek tartja; 3) a fővárosi statisztikai hivatal igazgatója által, ki azt, a statisztikai adatok gyűjtésére igen alkalmasnak találta; végre 4) a szaklapok nagyobb része sőt egyes napilapok is dicsérőleg nyilatkoztak felőle.

Az elősorolt bírálatok szerint e napló az érzett hiányt teljesen pótolni alkalmas: a tanítónak lehetővé teszi az iskola célszerű vezetését, a hatóságnak pedig annak lelkiismeretes ellenőrzését; mindkettőnek a közoktatási törvényből teljesítését és ezzel a népoktatásügy felvirágoztatását.

Kelt Budapesten, 1881. június hóban.

A naplóhoz szükséges ívek Posner Károly Lajos kiadásában megjelentek és megrendelhetők, Budapesten, Erzsébet tér 7. szám.

Egy ivre 10 tanuló igtatható és ára 9 kr.; megjegyzendő, hogy egy teljes naplóhoz azaz a statisztikai kimutatók tábláival együtt, legalább is 2 iv szükséges.

Nagyobb megrendeléseknél tetemes árcsökkentés mellett kapható!

Előfizetési felhívást kaptunk ily című munkára: Gondolatok a nevelés és tanítás köréből. Írta: Dr. Kellner Lőrincz, titkos kormány- és iskola-tanácsos. Szücs János, 6-becsei tanító.

Dr. Kellner Lőrincz — mondja az előfizetésre felhívó — egyike a német neveléstani dalom legjelesebb és legkedvesebb művelőinek. Írtaiban általában a tanítói és nevelői hivatásnak eszményi fölfogása, vallásos komolyság, a tanítók és az ifjuság iránti benső, őszinte szeretet jellemzik. Kedves irányu, a nevelés és tanítás egyes kérdéseit vonzóan, szellemesen és szakszerű alaposan tárgyaló műveiben amily élvezetes, époly tanulságos olvasmányt nyújt a nevelési irodalom kedvelőinek.

A mű 14 - 16 nagy nyolczadrétű ivre fog terjedni és a jelen előfizetési felhívás alakjában, papírján és betűivel izlésesen lesz kiállítva. Ára 1 fit 50 kr.

Megrendelhető postautalvánnyal vagy levelező lapon. 8 példány után tiszteletpéldánnyal szolgál.

Értesítők.

A helybeli ev. ref. collegium értesítőjét, melyet tanvezető tanár Debreczeni József szerkesztett, Jancsó Lajos igazgató-tanár magvas megnyitó és Sárkány Ferencz ideiglenes igazgatótanár kimerítő zárbeszéde nyitják meg. Ezután az előjáróság, tanítótestület névsora, a feldolgozott tananyag részletes kimutatásai következnek. A tanulók névsorát bezáró összegezésből látjuk, hogy az elemi osztályokban volt a növendékek száma: 149; a főgymnasiumban 267 növendék. E derék és nagy multu intézet különféle segélyezések czimén a

34 növendékeknek egyes jótékony családok fizetéséből adott egy kosztion kívül 2369 frtot és 51 krt, 2 drb. aranyat és 4 tallért osztott ki. Az önképzőkori munkásság elég termékeny és szolid volt. Az olvasóegyletnek évi bevétele 930 frt 24 kr. volt. A tanszerekben jelentékeny gyarapodás mutatkozik

— Az unitarius vallásközönség iskoláiról egy hat ivnyi terjedelmű füzetet szerkesztett Kovács János a helybeli collegium igazgatója. A helybeli ellemi osztályok népessége volt 63; a gymnasiumé: 229; a papnövendéjé: 18. Összesen 317. (év végén). Ösztöndíjak értéke: 1433 frt 72 kr. Az összes javadalmak értéke 9376 frt 42 kr, mi — ha nincs túl számítva — jelentékeny összeg. A főtanodának van kórháza. A tordai középtanodának 5 osztályában tanult 86 növendék, az elemiben 63; összesen 149. A székelykereszturi középtanoda 5 osztályában volt az év végén 136 növendék; egy előkészítő osztályban 38. Összesen 180. Minket jobban érdekel az unitarius ekkleziák népiskolai népességéről szóló kimutatás; melyszerint az összes népiskolák népessége volt: 2754 leány és 2500 fiu; együtt 5681.

— A miskolci államilag segélyezett polgári fiú- és leányiskola értesítőjéből látjuk, hogy ez intézet, mely 1875 óta áll fen, gyarapodásban van. Kivált a leányiskola növendékeinek száma emelkedett. Megötszörözött 27-ről 132-re emelkedett. A lefolyt tanévben volt a fiiskola népessége: 44; a leányiskoláé 132. Működött 7 rendes és 3 segédtanár. Az értesítőben Brosz Károly igazgatónak ily című értekezése foglal helyet. A magyar színészet Miskolczon (1815-től 1868 ig), melynek jobb helye volna egy politikai vagy szépirodalmi lap tárcazában.

A kolozsmegyei tanítótestület

Kolozsvárt, 1881. évi octóber hó 27, 28 és 29-ik napjain tartja meg évi rendes közgyűlését, melyre a tagtársak és tanügybarátok tisztelettel meghívotnak.

Tárgysorozat:

Okt. 27-én d. u. 4 órakor előértekezlet a polgáriiskola helyiségében.

Okt. 28-án d. e. 9 órakor közgyűlés a városház gyűléstermében a következő sorrendben.

1. Hymnus, éneklé a képezdei dalkör.
2. Elnöki megnyitó-beszéd.
3. A választmány évi jelentése a titkár által.
4. Jelentés az országos tanító-gyűlésről, előadja Rieger Imre, sok egyesületnek volt képviselője.
5. A „Család és Iskola“ ügye.
6. Felolvasás De Gerandó Antonina felső leányiskolai igazgatótól.
7. Bizottságok kiküldése: a) a tanszertár, b) a könyv- és irattár; c) a pénztári számadások felülvizs-

gálására; d) a szavazatok beszédére; e) a nyilvános tanítások megszemlélésére.

D. u. 4 óraker a polgári-iskola helyiségében vitatkozás e tétel fölött: „Mely körülmények közt s minő okok folytán lesz a gyermek árulkodóvá?” Előadó: Benedek János, nagyalmásai ev. ref. tanító.

Okt. 29-én d. e. 8—9-ig nyilvános tanításokat tartanak: a külmagyarutczai ev. ref. népiskolában Szentgyörgyi Lajos, a róm. kath. népiskolában ugyancsak külmagyar-utczában Váradi Albert.

D. e. fél 10 óraker közgyűlés folytatása ily rendben:

1. Szózat, éneklí a képezdei dalkör.
2. Az okt. 28-iki közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése.
3. A tisztviselők leköszönése s korelnök választása.
4. A szavazatszedő bizottság jelentése.
5. A tanszertár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.
6. A könyv- és irattár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.
7. A pénztári számadás megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése
8. Jelentés a nyilvános tanításokról.
9. Felolvasás, Boros György tanártól.
10. Indítványok tárgyalása.

A szállást kívánó t. tagtársak sziveskedjenek Benedek József rendező bizottsági elnököt okt. 25-ig értesíteni.

Kolozsvártt, 1881. okt. 10-én. *Az elnökség.*

VEGYESEK.

— Meghívás. A tordaaranyosmegyei tanítótestület ez évi rendes közgyűlését f. évi november hó 3, 4 és 5 napjain tartja meg Tordán a városháza közgyűlési termében. A közgyűlés tárgyai: Nov. hó 3. d. u. 4 óraker előértekezetlet a polg. fiiskola 4. sz. termében. Nov. 4. d. e. 9 óraker 1. elnöki megnyitó beszéd. 2. Titkári jelentés a tantestület évi működéséről. 3. Bizottságok kiküldése a pénztár, könyvtár és irattár fölülvizsgálására, a szavazatok beszédére és végül a nyilvános tanítások megbírálására. 4. Felolvasás Végh Mátyás felső népiskolai tanító által. 5. nyilvános tanítást tart Kósa Sándor polg. isk. tanító a fiiskolában. 6. D. u. 2 óraker nyilvános tanítást tart Schvarczel Róza k. a. az ujtordai állami elemi-népiskolában. 7. Az országos tanítógyűlésről Májai István képviselő beszámoló beszédet tart. 8. estve 7¹/₂ óraker jótékony-célú hangversenyt rendez a tantestület dalszakosztálya. Nov. hó 5. d. e. 9 óraker 1. a kiküldött bizottságok teszik meg jelentéseiket. 2. Tisztviselők és választmányi tagok választása. 3. Indítványok tárgyalása. E közgyűlésre a tantestület összes tagjait és az ügy iránt érdeklődőket van szerencsénk tisztelettel meghívni. Torda, 1881. október hó 10. Májai István, elnök. Iszlai Márton, titkár.

— „Regényvilág“ című derék vállalatra hívjuk föl t. olvasóituk figyelmét. E vállalat Jókai, Szathmári Károly, Véka Lajos kitűnő íróktól kezdett közölni regényeket, a külföldi írók megválasztásában józan érzéket árul el, jövőre pedig érdekes regényeket ígér Jókaitól, Tolnaitól, ifj. Ábrányi Kornél, Abonyi Lajos tollából. Érdekesnek tartjuk megjegyezni; hogy Teleki Sándor és Fanghné Gyujtó Izabella is irnak regényeket e füzetes vállalatba. Előfizetési ár évenként 6 frt és ezért 26 ötives füzetet ad. Előfizethetni minden rendes könyvkereskedésben, valamint egyenesen a kiadóknál: a Révai testvéreknél.

— Az országos középiskolai tanáregyesület közlönyének szerkesztője az új tanúvre is Névy László lett, ki e lapot gonddal és szakertelemmel szerkeszti. Az okt. 1. szám is a következő kitűnő tartalommal: Észrevételek a gymn.-oktatásról, különösen a vizsgálati rendszerről. Névy László. A rajzoló geometria bírálatá. Dr. Wohlrab Floris. Irodalom. Egyesületi élet, a közgyűlés jegyzőkönyve. Két választmányi ülés jegyzőkönyve. Vegyesek. E szám négy iv tartalommal jelent meg és az október havi két számot együtt foglalja magában.

— Weisz Bernáth Ferencz k. tanácsos jelentését az iskolai takarékpénztársokról, a tárgyhalmoz miatt jövő számba fogjuk közölni. Ez alkalommal a tanügy barátok köszönetét nyilvánítjuk a buzgó férfinak, hogy áldozatkészségének újabb jelét adta az által, hogy 1000 frtos kötvényt tett le az Eötvös-alap javára, azon esetre, midőn iskolai takarékpénztár 1000 iskolába lesz bevide, mire egy pár év alatt van kilátás.

— Magyarország népesedési mozgalmá az utolsó tíz évben és a gyermekhalandóság. Az utolsó népszámlálás eredményei valóban szomorú adatokat hoztak napfényre, Roszra voltunk elkészülve és az erejméhy mégis megdöbentően hatott reánk. Egy tízenhárom milliónyi nemzet évenként csak tizenegyezer lélekkel szaporodik! hiában keresünk ehez hasonló példát a többi európai nemzetek között. Minden más ország messze elhagy minket és 5—10 akkora szaporodást mutat. S hogy lakosságunk nem szaporodik. annak főoka a tulságos gyermekhalandóság. A születések száma Magyarországon 560,000 és 500,000 körül forog, sőt járványos évben még magasabbra emelkedik. Ez utóbbi tíz évben átlag száz lakosra 4.27 születés és 3.98 halálozás esik évenként. A halálozások nagy számát is a gyermekhalandóság okozza; fele a megholtaknak 0—5 éves gyermek s a gyermekhalandóság folyton növekedik. Kitűnik ez adatokból, hogy gyermekhalandóság dolgában egész Európában az utolsóelőtti helyen állunk. Száz újszülött közül 43 hal meg nálunk mielőtt 5-ik évét elérte volna. Utánunk csak Oroszország következik. Ha a gyermekhalandóságot összehasonlítjuk a születések arányszámaival, azt vesszük észre, hogy e kettő lépést tart egymással; azaz ott, a hol több gyermek születik, ott nem csak abszolút, hanem aránylag is több gyermek hal meg. „Ennek oka — mondja Szalárdi Mór tanár — abban rejlik, hogy ott a hol több a gyermek, kevesebb gondot fordítanak reájuk. Hogy nálunk mekkora a gondatlanság, azt mindenki tudja.“